



ják, ha egy-egy ügyetlen fókakölyök a vékony jégpartján beszakadna és ott veszne a jég alatt épen tapasztalatlansága miatt — pedig hát a víz az eleme.

Nem engedik oda, míg meg nem tanulja a tökéletes úszást a jég alatt is.

A mi politikai életünk öreg fókái nem voltak ily óvatosak a legeslegujabb időkben. — A zsákmányra vadászó ifjú fókákat nem tanították ki arra a sarkigazságra, hogy vékony jégre ne menjek — mert esetleg nem bir meg és elsüllyedtek. Hagyták menni vakon a banknak érc zsákmánya után. És most, mikor már süllyednek a jégnek vékonysága miatt, most akarják őket kimenteni, ha — ugyan akarják! Mert hát már a régi mesékben vagyon az leírva: „Lupus est homo homini — non homo.“ Nem volt-e ez természetű kiküldés sok ifjú foka vesz-tére? Vagy nem?

### Évfordulón.

A virágfakasztó május elseje mindig komoly gondolatokba merít egy nemes főt. Elvonul a világi ünnepeltes zajától. Rendesen kimegy a szabad természetbe, amely most tavaszkor olyan mesésen, olyan misztikusan beszédes. A reménynek zöld színében dúsán pompázik az egész határ. A mezei kis dudváknak, a kusza cserjéknek, a terebélyes nagy fának, mindnek kivirult a szép virága. Virág — változatos színnel és illattal mindenütt. Virág a mezőn, a réten, a dombon, az erdőn, . . . virág a szívben, a lélekben . . . és mindenütt.

A virág a természet mindig megújuló jegyességének záloga. Örömmel nézzük a fehér mezében ragyogó gyümölcsfát és eszünkbe jut a bő szüret, a sok gyümölcs. Igen, annak az igazlelkű papnak

is, aki ott jár egyedül a jó Isten csodáiba és önmagába elmélyedve az erdőnek virágos útjain, igen, neki is ez a gondolat jár most a lelkében.

Ezelőtt tizenkét évvel, épen ma, a virágfakadás napján jegyezte el magának püspöki gyűrűjével a szép erdélyi egyházmegyét. Épen ma fakadt ki tulajdonkép az ő életének, főszege elhivatásának a virága. Azóta itt virul miközöttünk jó cselekedeteivel és nemes példadásával.

Ezen tizenkét esztendőnek az apostoli munkája valóban eredményes volt-e a katolikus közéletben, a keresztény lelkében? Ilyen gondolatokba elmélyedve jár magában az erdélyi püspök, báránkainak békés vezetője, juhainak hű öre. Vajjon mint ember az igazi katolikus életnek, mint példás pap a buzgó papi szolgálatnak, mint a reá bízottaknak jó pásztora a gondos püspöki hivatásnak melyik kötelességét nem teljesítette pontosan, melyik erényét nem gyakorolta buzgón, az igazi katolikus papi léleknek mely virágát nem hívta életre s nem ápolta vágyóbban?!

Ábitással szemlélve a nagy természet változatos virágjait, vizsgálva mint a jó kertész végig tekint az ő nagy keresztény lelkének nemes virágain. Ez az ő magános ünneplése. Mint az apostolok követője tér vissza ezen mély magába szállásból ismét ide közénk, az életnek vésszes zajába, mely túlharsogni igyekszik Krisztus örök ígét, — a hitvány földi érdekek és hiúságok elkeseredett küzdelmébe, melyek oly sok lelket vetnek oda a sátnak, — eljő eddigi tizenkét évi

működésének evangéliumi öntudatában, hogy nekünk ezen veszélyek közt továbbra is élete példájával, tetteivel és intézkedéseivel megmutassa Krisztus igaz útját.

Kegyes főpásztorunk püspökké szentelésének nevezetes évfordulóját mindnyájan meg szoktuk ünnepelni. Nem volna-e méltó dolog követnünk a főpásztor ünneplése módját? A külső fény, a világi hódolás mellett szálljunk mi is egy kicsiny magunkba ezen a virágfakasztó májusi napon és mint jó hívei, vizsgáljuk meg keresztény lelkünknek javait, virágait!

Vajjon igazán méltó, jó hívei voltunk-e? Eljutottunk-e a lelkiéletben addig, hogy eltekintve gyarló emberi természetünk hiú ítélkezésétől, valójában megértsük az ő fennkölt apostoli szellemét? Igyekezünk-e az ő nagy katolikus lelkének diszló virágait, a keresztény tökéletességeket és erényeket a mi lelkünkbe átplantálni vagy pedig szívünkben meg-nemesíteni?!

Mert hát kedves erdélyi katolikusok, a jó pásztor életét adja juhaiért és azok valójában ne ismerjék őt?!

Szemléljük csak benne a szó keresztényi értelmében véve Krisztusban édes testvérünket, ami gondos lelkiatyánkat és hivatott apostoli vezetőnket az evangélium szellemében és megtaláltuk őt.

Főpásztorságának szinte minden eddigi idejét nekünk szentelte. Mindnyájunknak üdvét annyira szívén viseli, hogy minden ügyünk iránt érdeklődik, — s ha gyarló emberi természetünk eltérített az Úr igaz útjától, ő lelkiatyai kezével fölemel, s ha

kikutatva, vagy kimutatva, — a politikai, a községi és az itt-ott csendben felmerülő magánérdekek is annyira bonyolították össze hosszú évek során át az említett iskolaügyet, s oly zavart hoztak abba, hogy végre már senkise tudta, hogy tulajdonképen mit is akar, mi a teendője, merre van a kiút?

Legvilágosabban mutatja ezen bábeli zavart az 1869-ki november 11-én tartott várközségi gyűlésen hozott határozat. Kemény, de az említett okokból kevésbé megdöntött határozat vala, mit a várközség akkor hozott jegyzőkönyvének 68. száma szerint, de csak részben hajtott végre. Kimondotta t. i. határozatilag, hogy miután az iskola részére kiszolgáltandó terhes, elviselhetetlen reá rótt köteleességek iránt kérések alakjában tett felterjesztései eddig mind eredménytelenek voltak, sőt az iskolaügy előadói teljesíthetetlen követelésekkel is léptek fel, szándékozik a várközség az iskola részére minden további fizetést beszüntetni, meg a magasabb helynél kért és most újból kérendő vegyesbizottság ezen ügyben dönteni és az iskolát igénybe vevő mindenki félre az igazság szerint a terhet kivetni nem fogja.

Végre megbízatik Roth Keresztély ügyvéd ezen értelemben készítendő kérés és jelentés szövegének szerkesztésére.

Az iskolának fizetett szálláspénz fizetését tényleg be is szüntette a várközség.

Az iskola hatóságának most már nem csak az iskola elhelyeztetését kellett szorgalmaztatni,

hanem még inkább kellett sürgetnie a házbér fizetését, illetőleg annak visszatérítését, mert a m. k. adóhivatal a normális iskolaalaptól fizette ki a 187 forintnyi évi házbért pontosan Fogarasi Antalnak a volt „Posta-utcában“ levő 11. és 16. házzámú házaier, melyekben a 4 osztályú iskola el lett helyezve, de az iskolaalapnak nem térítette meg a kiadást a várközség.

Nem szükséges felemlítenem, hogy ebből új bonyodalmak keletkeztek.

A tanítók részére addig kiszolgált fizetéseket nem szüntette be a várközség, — mert az már — személyes kérdés volt, és a várközség nem akarta, hogy bűnhődjenek a tanítók másoknak vélt hibáier.

Az 1869-ki december 29-én tartott várközségi gyűlésre meghívót kaptam, hogy Schlauf Károly jegyzőt betegsége alatt helyettesítem.

Már ezen első alkalommal igyekeztem meggyőzni polgártársaimat arról, hogy a november 11-én tartott gyűlésen 68. sz. alatt hozott határozat, nemcsak kemény és merev volt, hanem, hogy annak hozatala körül elhirtelenkedett a várközség, mert „e l ő d e n k“ nemes intenciójával teljesen ellenkezik az.

Eleg az hozzá, 39 évvel ezelőtt már sikerült nekem a várpolgárok iskola iránti ellen-szenvének életkissé tompítani; mert ugyanazon gyűlésen fel lett függesztve a 68-ik szám alatt hozott határozat egy újból felveendő tárgyalásáig.

Az 1870-ki január hó 12-én tartott gyűlésre nem kaptam meghívót, mert Schlauf Ká-

roly jegyző betegsége annyira mult, hogy a község tollát ismét vezethette.

E gyűlésen tárgyalás alá került a 68. számú határozat is, s akkor újból azon véleményben volt a várközség, hogy a főkormányzókhoz 1867-ben tett felterjesztés értelmében egy új memorandumot terjesszen fel a kormányhoz, mely memorandum szerkesztésével Roth Keresztély ügyvéd bízott meg.

Schlauf Károly várközségi jegyző 1870. február 15-én elhalálozván, a jegyzői állás üresedésbe jött.

Ugyancsak február 23-án tartott gyűlésre ismét meghívót kaptam, akkor Roth Keresztély ügyvéd ideiglenes minőségben vezette a jegyzőkönyvet.

Ezen gyűlésen újból szönyegre jött az iskola épület átadásának ügye; mert a püspöki ordinariatus 1870 február 14-én 365. szám alatt kénytelen volt sürgetni azt, mennyiben az akkori erdélyi katolikus comissiótól már jan. 31-én 25. t. 16. sz. alatt a volt leányiskolai épületátengedése iránti tudakozódó átiratot kapott.

Ezen átiratra a várközség 9. szám alatti határozatában úgy nyilatkozik, hogy nem hajlandó sem az épületet átengedni, sem pedig azt helyreállíttatni, mert ezen épület sem a kívánt célnak nem felelne meg, sem nem nélkülözheti a várközség, mely úgy is már igen sokat áldozott a katolikus iskolára, s hivatkozhat az 1867-ki augusztus 22-én 33. szám alatti felterjesztésére.

mint jó gyermekei szót fogadunk, ismét visszatérhetünk az igazi boldogsághoz: lelkünk békéjéhez és szívünk szeretetéhez.

Engesztelékeny, szelid lelkével példát nyújt, hogy kerüljük el mindenütt a szeretetlenséget, mely leginkább ellenkezik isteni vallásunk szellemével. Legyünk főképp alázatosak, az erények gyakorlatában buzgók és különösen tanuljunk meg tőle mély bizodalommal, odaadó bensőséggel imádkozni. A világ javait, kitüntéseit csak a jócselekedetek eszközeinek tekintsük s akkor azok nem válnak kárunkra. Épüljünk az ő nagy papi buzgóságán, amellyel minden egyházi funkciót végez, kiváltképp gyóntat és az egyház kegyseireit osztja.

De főképp kövessük a jó példát és ami földi létünkre nézve talán a legkellemetlenebb és ami jó keresztényi életünkre nézve a legzavaróbb, szokjunk le a vakmerő ítélkezéstől. Az erdélyi püspök tett eddig már annyi jót, hogy a számát csak a jó Isten tudja és sem ő, sem mi nem; . . . s az ember művei, a hatalmas piramisok elkopnak, de a jótettek munkájának nyoma el nem múlik.

Tartsunk tehát számot mi is ünnepelésből lelkünk virágain, s ha talán kopár még szívünk mezeje, kövessük az ünneplő főpásztor jó példáját és ültessünk bele néhány nemes palántát. Vakmerő ítélkezés helyett igyekezzünk inkább a jó példát hangoztatni és első sorban magunkon megvalósítani.

Önönmagunkkal kezdjük el a világreformot, mert ha mi megtérünk, egy jó emberrel máris több lesz a világon, s ha ezt a fontos lépésünket a főpásztor igazi

Ugyanezen gyűlésen ejtetett meg a várközségi jegyzői állás betöltése is választás útján, melynek eredménye az lett, hogy engemet választottak meg ezen, az iskola-ügyre nézve igen fontos állásra.

Az 1870-ki február 25-én tartott gyűlésen már mint megválasztott és kinevezett jegyző kezdettem meg működésemet. Ezen aaptól kezdve minden gyűlésen részt vettem, eleinte említett minőségben, későbbben pedig mint a várközség vezetője, s ezen időtől kezdve megváltozott a várközségben hosszú évek óta uralkodó iskolaellenes szellem, s pedig oly annyira, hogy majdnem szélsőségekbe ment át. Míg előbbi időkben már nem akart a várközség semmit sem adni az iskolának s az arra fordított csekély segítségével „elviselhetetlen kontribúcióra k” nevezte, most már hajlandóvá vált mindent feláldozni az iskolaügynek.

De nem történt az egy nap alatt, sokat és sokféle irányban kellett küzdeni, míg oda jutott az ügy, a hol a mai napon áll, hogy t. i. az egész vagyon két iskola között ki lesz osztva néhány nap múlva, vagy talán már ki is van osztva, mikor e sorok a közönség elé kerülnek.

Történetünk folytatásából sok tanulságot nyerhetünk, ha t. i. megértjük, — megérteni akarjuk.

katholikus papi életének méltón követendő példája fogja eszközözni, vagy a jövő meg a következő, vagy akár a két decenniumos évfordulóra, — már ez is nagy alkotás, *Κρυζ εἰς ζε*, örökre szóló mű lesz, amennyiben vele halhatatlan lelkünket megmentjük az örök üdvösségnek.

Ezen gondolatok megfontolásával áldoztunk a nagy nap szép emlékezetének és ismételten kérjük az Egek Urát, áldja meg továbbra is tartós egészséggel és fáradhatatlan munkaerővel Kegyelmes Püspökünket, hogy szüntelen a lelkek üdvén munkálkodva egyházmegyéjét fölvirágoztassa és a rábizott híveket mind az üdvösség hazájába vezethesse. *Ügy legyen!*  
(SS.)

### Bérmálás Déván.

Május hó másodikán és harmadikán Déva ősrégi városára új kegyelmi napok virradtak. Szeretett kegyes főpásztorunk kézföltétele által négy száznyolcvan vették el a Szent Lélek Isten ajándékait. Ez a ritka szép ünnep, ez a bérmálás részleteiben és összességében annyira nevezetes, oly teledhetetlen benyomásokat gyakorolt lelkekre, hogy abból legelőbbször is a szemem előtt felvonuló tanulságokat kell leszűrönm. Ezek a következők:

1. Bérmálás alkalmával legyenek készen a lelkipásztor kezében a főpásztor megérkezésekor énekelni szokott versiculok és oratóiók: De Spiritu Sancto, De Patrono Ecclesiae Parochialis és pro Episcopo.

2. Se a chorust, se az assistentiát zavar és lámpaláz ne fogja el, hanem mindenkinek esze, szeme, keze a funetiók alatt éber legyen és a teendők után lásson. Evégből:

3. A lelkész minden figyelmét és gondját arra fordítsa, hogy a végzendő szent cselekmények pontos idejét, helyét, egész lefolyását legaprólékosabb részletben is megállapítsa, leírja, s a helyi viszonyokhoz és körülményekhez mérten előre megállapított programmot adjon a chorusnak, assistentiának és népnek. Ezt a programmot a főpásztorunk megérkezés után mutassa be, s arra nézve az ő jóváhagyását, esetleges változtatását, óhaját vagy parancsát kérje ki, hogy egyfolytában fennakadás nélkül, szervesen és tétovázás nélkül történjen minden liturgikus cselekmény.

4. Iparkodni kell a jelenlevő kísérő és kerületi papságnak arra, hogy a teendők egész tönkelege ne maradjon a főpásztor vállán; az aprólékos és kevesebb lényeges részeket, funetiókat vagy hagyjuk ki a programmból, vagy serényen végezzük el mi, hogy azokban a főpásztor ideje és munkaereje szét ne forgácsolódjék.

5. Egy-két gyóntató folytonosan üljön a gyóntatószekken mindaddig, a míg csak egy hívő is mutatkozik a templomban, mint ezt a dévai atyák helyesen cselekedték.

6. Consecrált particula bő készletben álljon rendelkezésre.

7. A bérmálások és, ha vannak, az első áldozók gondosan előkészítve legyenek a szülők, tanítók, tanítónők és, a dévaik példája szerint, úgyszólván az összes katolikus hívek buzgó apostolkodásának belevonásával s felhasználásával.

De lássuk a bérmálás képét, a lényegét, az összbenyomást.

A városban vallás és nemzetiségi különb-

ség nélkül a főpásztor apostoli személye iránt megnyilvánuló szeretet és tisztelet, a nagyszabású ünnepélyes fogadtatás, melyen az utcára szerelő nép a főpásztor kocsiával s a betelepített daliás külsejű csángok festői bandériumával versenyt futni igyekezett, az egyházi, vármegyei és városi tisztviselőtestületeknek s humanus egyesületeknek elismerést, ragaszkodást, hódolatot tolmácsoló tisztelegései, a templomban az isteniszteleten való tömeges részvétel, a nagyszámú gyónók és áldozók buzgósága, végül pedig ama szép és eddig még ritkán tapasztalt anyagi áldozat, melylyel a szegényebb sorsú bérmálások és első áldozók számára közadakozásból ünnepi ruházatról és izléses reggeliről gondoskodtak: ezek képezik színpompában és finom érzékben gazdag keretét a dévai katolikusok ebredező hithűségének; ezeken át mint a falombok között a napsugár, szűrődik szemünk elé a szívekben lángkapó hit világa, melyet a szónokaik kivétel nélkül felemlítettek; ezek mutatják észrevehetően, hogy ők telve vannak jóakarattal. Szívök tárva-nyitva áll, mint a tavasi virágoknak üdítő eső után epedő szirmai, csak szórni, hinteni, hullatni kell reájuk az isteni kegyelem magvait s harmatcseppjeit. Tizenkét évvel ezelőtt és most, mily meglepő átalakulás, mily fejlődés politikai és vallás viszonyossági szempontból!

A tapasztaltak azon reményre jogosítanak fel, hogy ha a szent-Ferenc rendi atyák erélyes, buzgó és kitartó lelkipásztorokadásukban a dévai katolikusok kedves lelkének a természetfeletti után való vágyát, szívüknek az Úr Jézus előtti gyermekded és spontán megnyilatkozását működésük alagondolatul veszik, nagy dolgokat teremhetnek az 1300 lelket számláló hitközségben.

Ezen természetes, mesterkéletlen hithűséget kegyelmes Atyánk bőven kihasználta. Don Dosco jelmondatával: „D a m i h i D o m i n e a n i m a s, e e t e r a t o l l e”, minden percét felhasználva, acélos energiával fáradozt gyóntatásban, szeszéken, a gyermekek körében, a harmadikán megejett papszentelésben, az első áldozók meglepően kedves kiszolgálásában. Midőn a kaszinó nagytermében a 160 teretű diszebéden kijelentette, hogy most a vigasztalás lelkével betér a szenvedő betegekhez és meglátogatja az emberi tévedések büntetésének komoly falai között a rabokat, valami kimondhatatlan érzés rezgett át a szíveken, viharos taps és éljenzés kísérte.

Déva fejlődik, emelkedik, épül. Vele halad a lelkek megkapó újra ebredése, nemes szárnyalása. A fellegekbe nyuló régi vár falain visszaverődik az égi napsugár, s lent a szívekben meleget s világosságot kelt. Jól esik az utasnak, midőn az ősrégi vár aljában a keresztre feszített Üdvözítő, a szenvedő Ur Jézus kalváriáját látja.

Fent az Árpádok kora előtti vár bemohosodott szürke és kopott falai a régi pogány kor összeomlását hirdetik, s alatta lejjebb, tehát közelebb az emberi szívhez, szemhez és nyomorhoz fehérik a Kálvária keresztje, melyben az Apostol szavai szerint dicsékednünk kell, hirdetve az irgalmat, szeretetet s a keresztény diadalát.

A megváltás ezen szimboluma alatt békés egyetértésben pihen a város, lobogó faklyákkal kezében az esti röpke fuvalmában jár az ifjúság és tanári kar, hangzik feléjük a főpásztor csengő szava: „jellem, jellem, keresztény jellem!” Déva felett az Üdvözítőnek áldása emelt s átszegtett kezei kitarva nyugszanak, ajkai mindennap szólanak: „Ujra épült város, szép város, intelligens és választékos urak, ti derék

jó csángók, s ti szenvedők e jében gondolkozatok, érezetek, dolgozzatok, küzdjétek és — győzni fogtok.“

*Balbus.*

## H I R E K.

— **Személyi hír.** Püspök urunk május 1-én délután a személyvonattal Kovács Lajos kanonok, dr. Kászonyi Alajos karefalvi plébános és Naláczy András gelencei káplán kíséretében Dévára utazott. Onnan 4-én reggel Budapestre sietett a Szent-István-Társulat gyűlésére. Pénteken Kolozsvárt lesz, honnan kedden, 11-én tér vissza székhelyére.

— **Püspöki emlékünnap.** Május hó 1-én volt Kegyelmes Főpásztorunk püspökké szentelésének tizenkettedik évfordulója, melyet a szokásos csendben ünnepelt meg az egyházmegyei központ. Délelőtt 9 órakor a székesegyházban ünnepélyes istentisztelet volt, amelyen *M e t s F. Jákó* apátkanonok pontifikált. Az aulában kitett könyvbe az üdvözlők heírták a nevüket. A püspöki asztalnál délben néhány vendég volt, előlökön *M e t s F. Jákó* apátkanonok, akit névnapjának alkalmából is püspöksége kezdetétől mindig szíves vendégül lát az erdélyi püspök. Erdemes tudnunk, hogy az apátkanonok őrnek van egy nevezetes kiváltsága: egyedül ő szokott mondaní felkőzöntöt a püspöki asztalnál. Most is igen meghatottan beszélt, szeme könybe labadt, midőn áldást kívánt kegyelmes püspök urunknak még hosszú évekiig tartó idvős működésére. Hatásos beszédére a jó kívánatokat vizsnozoza szíves szavakkal válaszolt az ünneplő főpásztor, aki délután nyomban elindult dévai bernaütjára. Ezen az emlékezetes évfordulón iskolai szünetléven, a papnövendékek az Újvilágba, a finevelőintézet pedig a Mamut hegyre kirándulást tett. A kirándulókat farszto menetelésük után kitűnő uzsonnával leptek meg a püspök úr kegyes meghagyásából. Elképzelhető, hogy az atyailag gondozott ifjúság mennyi szeretettel és mekkora örömmel kívánt minden jót bernaütjára induló szíves lelkiatyjának és kegyes püspök urának.

— **Kitűntető figyelem.** Szentséges Atyánk X. Pius pápa, abból az alkalomból, hogy az oltáregyesületek egyházi szerekkel ajándékozták meg, sajátkezü velében mondott lelkesítő köszönetet egyesületünknek.

— **A zsinatelőkészítő bizottság** április 27., 28. és 29-én kegyelmes Atyánk elnökle alatt tartotta gyűlését. Ez alkalommal a bizottság legkegyeltesebb szívérelelemmel, őszinte fájdalommal emlékezett meg a bizottság vaszorgalmú, lelkes és buzgó elnökének, Dr. Ujfalusi József apátkanonoknak váratlan elhunytáról. Helyette az óriási munkával járó elnökséget szeretett püspök atyánk a bizottság kérésére elvállalta és felhívta a bizottságot, hogy eddigi működéséről, a feldolgozott zsinati anyagról számoljon be. A bizottság tételenként ismertette végzett munkálatát. A még hiányzó vagy tökéletesen és kimerítően fel nem dolgozott teteleket, minők az egyháztanács, iskolának szervezete és hatásköre, az anyakönyvek és plébániai levéltár kezelése, a papneveldei intézeti szabályok, Öngyermelősága további simítás, megfontolás, illetve kidolgozás végett a bizottság tagjai között szétosztotta és végül néhány kérdésben, melyeket a „Közművelődés“ is közzölni fog, a kerületi papság véleményének meghallgatását rendelte.

— **A májusi ájtatosság** nem régi az egyházban. A mult század vége felé élt Romában egy Lamolia nevű jámbor pap, saját szobájá-

ban egy Mária-képet feldiszített virágokkal s ott imádkozott naponként. Később barátait vonta be az ájtatosságba — majd templomokba helyezték át e kultuszt. A pápa figyelve is reá irányult. VII. Pius bucsukkal gazdagította s most már az egész világon el van terjedve

— **Videki tudósítók.** Kézdivásárhelyt Révész Cyrill tanár, Sepsiszentgyörgyön N. N. világi, Segesvárt Fejer Imre gondnok Üdvözöljük mindnyájukat munkatársaink sorában.

— **Majális.** Május kicsalja a szocialistákat, hogy az izzasztó munkában megmaradt erejüket fektelen mulatozással eldorbizolják s miniket is kicsal, hogy a munkára új erőt gyűjtünk. 1-én a papnövendékek kedvesen sikerült majálist rendeztek a püspök úr kegyességéből. A sportnak minden ága képviselve volt az „Uj világ“-ban: tekeverseny, csolnak verseny, sőt egy véletlen uszás is. Uzsonna tájt bőséges uzsonna, ezután kinn a szabadban egy rögtönzött oltár előtt az első májusi ájtatosság. Igen felemelő volt. Külömben szeltében-hosszában jó hangulat, vidámság s a kimuló évből egy kedves emlékekkel több.

— **Oltáregyesületünk** vasárnap tartotta szentségimádását a zárda templomban. Az oltárt gyönyörűen feldiszítették s egész nap folyamán sokan látogatták az Oltáriszentséget. Egy világi úr a vidékről jelen volt a 10 órai nagy misén s nagy lelkesedéssel nyilatkozott az „angyal“-énekkarról. A befejező ájtatosságot és a prédikációt szerkesztők tartotta.

— **Időjárás.** Szomorúan kezdődik a tavasz. Lapunk egyik barátja, — ki a napokban Abrudbánya vidékén járt — beszéli, hogy a hegyvidéken inség van már most. A marhákat a ház fedelét képező zsuppal és szalmával tartották ki a télen — s most oly soványak, hogy menni is alig tudnak. Városunk határában is oly teheneket láttunk szantani, hogy siralmas volt rájuk tekinteni. — Vasárnap délután megjött a jötekonny eső s ez még segít a növényzetben.

— **Dr. Szamosi János** temetése április 30-án délelőtt 10—11 óra közt, nagyszámú gyászoló közönség jelenlétében folyt le Kolozsvárt. A kiváló tudós temetésén nagy ismeret-sége és kiváló tudomány működése révén mélyen meghatva velt rész Kolozsvárnak majd-nem egész előkelősége. Az egyetem lépcsőházában elhelyezett ravatala előtt az egyetemi énekkar sziveikig ható gyászdalt énekelt. Majd dr. Schneller István e. i. dekan mondott fölőtte megható bucsubeszédet, ismertelvén tudományos működését s szemünk elé varázsolta a megboldogult nemes jellemet. A segítő egyesület nevében Rónai János mondott beszédet. Sirjánál ismét két beszéd hangzott el. Az „Erdélyi irod. társaság“ nevében dr. Szádeczky Lajos egyet. tanár, az „Erdélyi múzeumegylet“ nevében pedig gróf Eszterházy Miguel bucsuzott el tőle. Ezután újra felhangzott az egyetemi énekkar gyászenéke. Ennek végetével a megboldogult örök nyugalomra helyezték. A temetési szertartást dr. Hirschler József praelátus, kanonok végezte. Mindenki arcán látható volt a fájdalom okozta megbotottság. Különösen az ifjúságnak lett nagy gyásza, mert a halál zord keze szerető atyját, igazi jóakaróját ragadta el. De nemcsak az ifjúság, hanem a haza is sokat veszített halálával, mert egy kiváló tudósát veszítette el, ki inkább szerette a szegény magyar hazát, mint más gazdag országot, melynek tanszékét nem fogadta el. Mindenkit szeretett, mindenkinek jót akart. Azért szerették őt is, azért kísérték el annyian utolsó útjára, mert mindenki érezte, hogy nemes jellemet, mélyen érző nagy szívet látott eltávozni örökre.

— **A gyulafehérvári kath. legényegyesület** védőszentjének, szent Józsefnek ünepét május hó 2-án ülte meg, mikor a barátok templomában ünnepléyes szentmise volt. Az egyesületi tagok teljes számban jelentek meg, s kivülök még sok ájtatoskodó, úgy hogy a templom telve volt. Szentmise alatt a férfi kvártet: S z e k á l Ignác, S z e k á l Mihály, C s e e s k e d y József és S z i l á g y i József meghatóan énekelte a „Jertek áldozatra“ c. régi egyházi dalt. Vonós négyes kíséretű szép énekszólókkal emeltek az áhitatot P á l Mariska úrhölgy: Ima, Händeltől és S z e k á l Mihály: O salutaris hostia. A l e g é n y e g y e s ü l e t e l n ö k e n e k szentbeszéde hatásosan emelte ki ez ünepnek lényegét. Lelkesen szölt azon föl-emelő és megnyugtató hatásról, mely a keresztény vallás tényeiben és igazságaiban megnyilvánul. Mert fölemelő, mélységesen megnyugtató az, hogy a szegény ember is fölemelkedhet a szentség nimbuszáig. Krisztus tanítása tehát csakugyan evangéliumi örvedetes üzenet a szegények számára a jó Isten országából. Hisz ez a fontos külbömség Krisztus tanítása meg az ókor tanítóinak arisztokratikus felfogása és a modern kor u. n. apostolainak sivársága közzött: a szegény ember részese lehet fonséges eletecélokna, miket megvalósíthat önmagából, anyagi eszközök nélkül. Ezért is örvedetes Krisztus tanítása, amelynek lényegét önmaga is e pár szóban jellemezte: szegényeknek hirdetik az evangelium.

— **A legnagyobb örömmel** és megnyugvással konstátálhatjuk, hogy papnövendékeink közt mind nagyobb és nagyobb a szocialis kérdések iránti érdeklődés és lelkesedés. Milyen kár, hogy ezeknek praktikus tanulmányozására oly kevés az alkalmuk; bár ez sem hiányzik egészen. Április 28-án itt volt a keresztény szövetkezeteknek országos szervezője: Dávid Ferenc és egy rendkívül tanulságos kimerítő előadást tartott a keresztény fogyasztási szövetkezetek szükségességéről, felszereléséről, vezetéséről. Erdélyben még úgy tudjuk, három keresztény fogyasztási szövetkezet van s nagyon okos gondolat volt, hogy az agilis fiatal szervező agitációját itt kezdette meg. A papnövendékek már el vannak telve a szövetkezetek szükségességének tudatával.

— **Az egység felé.** A szentatya 50 éves jubileuma alkalmából Cantuarria és Eboracum *anglikán* protestáns papsága és hívei a következő felirattal üdvözölték a Szentatyt: „Szentséges Atya! Midőn Isten kegyelméből papságod 50 éves jubileumát ünnepled, engedd, hogy az egész földkerekség e fölötti közös örömben mi Cantuarria s Eboracum püspöki székeinek papjai s világi elemei színtén részt vegyünk. Élénken él még emlékezetünkben, mily nagy lelkesedéssel hallottuk trónralépésed alkalmával ajkaidról azon eltökélt szándékodat, hogy mindeneket megújítani óhajtasz Krisztusban. Sok egyéb műveid közül, miket terved véghezvitelének érdekében máris megtettél, mindenekelőtt szemléljük azon serény munkálkodásodat, hogy a legfölségesebb Oltáriszentséget csakugyan „mindennapi kenyérünk“ legyen a lélek naponkénti erősítésére. Nem csekélyebb hála illet szentséges Atya, azért is, hogy a Szentírás sugalmazása (inspiráció) érdekében oly elszántsággal kelsz sikra azokkal szemben, kik a szent iratokat az emberi elme kiváló remekei közé szeretnék sorolni, (emberi találmánynak minősíteni.) Mindezzert és sok más egyebért igaz szívből köszönetünket fejezzük ki irányodban. Bár a mult idők egyenletlenségei azt okozták, hogy közösségedtől távol állunk, mindazonáltal szíves készséggel hajolunk meg a római szentszék

azon felsőbbsege és tekintélye előtt, melyet annak a keleti s nyugoti egyházatyák, kiknek tanát mint a hit s erkölcs zsinórmértékét közösségünk (communio nostra) elismeri, tulajdonítottak. Nem szününk meg közös Urunkhoz könyörögni: tartson meg sokáig magas állásodban, hogy megkezdett nemes munkádat be is fejezhessed; ujuljon meg minden Krisztusban; *egy akol legven és egy pásztor.*"

— **Hivatalos látogatások** a kézdívásárhelyi főgimnáziumban. Meltóságos és főtisztelendő Pál István státi referens f. évi április hó 23-án érkezett városunkba a főgimnázium hivatalos látogatására. A nála megszkott buzgalommal sorra látogatta az egyes osztályokat, meghallgatta a tanulók feleleteit és a tanárok előadását, kérdezett és tanított önmaga is a neki mindenben annyira segítségére jövő nyájjassággal és tapintattal. Megvizsgálta a szertárakat és könyvtárakat, az igazgatói irodát és a tanintézetet a maga teljes mivoltában. Tapasztalatairól f. hó 29-én beszámolt a tanárokkal tartott értekezleten és másnap az ifjúság lelkes eljenzése közt elhagyta a székelyföld ezen egyik legmodernebb berendezésű tanintézetét. Ugyancsak április hó 28., 29. és 30. napjain a főgimnáziumban látogatást tett Dr. Szekeres Kálmán, mint a közoktatásügyi tanács megbízottja, aki a mennyiségben és természetben tanításának tanulmányozására érkezett körünkbe. Meglátogattott minden osztályt, a hol e két említett tárgyiból előadás volt és hiv. kiküldetésének befejezése után egyidejűleg utazott a fővárosba a státi referens úr ömeltóságával határszéli városunkból.

— **Csikszentdomokosról írjak:** Április 18-án ünnepe volt Csikszentdomokosnak. Már a megelőző napon gondolta mindenki, hogy valami nem mindennapi dolog van készülöben, mikor a gyermekek ünnepi ruhába öltözököve jelentek meg az iskolában. Az eddigi rendetlen iskolázás miatt első osztályos gyermekeket is kellett az első szent gyónáshoz vezetni és habár a hittanítás anyaga a szentségekből nagyon keveset ölel fel, mégis tudatában voltak annak, hogy milyen napra virradtak fel. 90 gyermek amilyen szépen vezették gyónásukat, olyan szépen jöttek az első szt. áldozásra. Vasárnap reggel az iskolából hitoktatójuk karingben, zászlók alatt, bűnbánati énekek mellett bevezette őket a templomba, ahol a szülök is megjelentek, hogy szemtanúi legyenek annak a szerencsének, melyben ártatlan gyermekek részesülnek. Öröm könnyekkel telt meg a jó szülök szeme, mikor hallották ama szívből jövő szavakat, melyekkel — égő gyertyával kezükben — megújították keresztségi fogadalmukat, mikor egy szívvel-lellekkel fogadták: „ellene mondunk az ördögnek“. A hitoktató a szt. áldozás előtt rövid buzdítást adott a gyermekeknek. Köszönetet és elismerést érdemel Dsokebin Katalin állami tanítónő azért, hogy oly példás rendben vezette fel a gyermekeket az Úr asztalához, aki őket szabad idejében többször bevezette a templomba, hogy a kis ártatlanok az ügyes felvonulás által úgy egymásban, mint a jelenlevő közönség az ábitatot és buzgóságot annál inkább neveljék. Szentáldozás után mind a 90 gyermek Lukács Vilmos plébános úr szívességéből reggelit kapott.

— **Pályázat.** Lapunk szerkesztősége pályadíjat tűz ki. A ki a legügyesebb tudósítást küldi be a bérmautról, ha mindjárt egy helyről is, 20 korona díjban részesül. A tudósítást jellemezze: a g y o r s a s á g, r ö v i d s é g é s e r e d e t i s é g. A második nyertest 10 koronával jutalmazzuk. A bíralatot teljesen olvasóinkra bizzuk.

— **A székely kisgazdák gépvásárlása.** Az erdélyrészi kirendeltség évek óta akként nézserüsi a székelyföldi kisgazdák között a modern gazdalkodás vitelére szükséges gazdasági gépeket, hogy évenként egy-egy községben különféle vetőgépet, ekét, takarmányeszközt oszt ki és ad kölcsönkép ingyenes használatra. A gazdasági év során a székely gazdák megismerik a gépek és eszközök használatát járó előnyöket és a következő években már a gazdák maguktól alakítanak gépbeszerző szövetkezetet. Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter nagyobb lendületet akar adni a szépen mutatózó gazdasági fejlődésnek, azért elhatározta, hogy az erdélyrészi kirendeltségnek 40.000 korona államsegélyt enged. Eddig mintegy százezer koronát tesz ki a gépek vásárlására a székely kisgazdák között kiadott összeg.

— **Katholikus Népszövetség új röpirata.** A Kath. Népszövetség új agitációs röpiratot adott ki 100.000 példányban magyar nyelven. A röpirat agitációs tartalmú, tehát kivált oly helyeken tesz nagy szolgálatot, ahol a Népszövetség még nem ismeretes. Adati újak, melyek eddig még nem voltak ismeretesek. Kivált a népvédő jogi irodát, annak működésével s eredményeivel foglalkozik bőven. A röpiratot, mint eddig, most is mindenkinek ingyen küldi a Népszövetség, csak a portoköltséget megterítését kéri. Egytural jelenti, hogy hasonló röpiratokat német és tót nyelven is ugyanazon feltételek mellett küld a Népszövetség.

— **A Nagyenyedi Bethlen-Kollégium** főgimn. ifjuság 1909. év május hó 8-án Marosilyén (Hunyedmegyében) Bethlen Gábor Erdély fejedelmének, a gyulafehérvári-nagyenyedi bethlen koll. alapítójának szülőházát emléktáblával jelöli meg, hova az érdeklődöket tisztelettel meghívja. Az ünnepély kezdete délután 1/26 órakor.

— **Pálinka, mint póttakarmány.** Egyik kásonimpéri ember, kinek a répái borvizhez jussa van, nem lévén szénájna, két hordó borvizet töltetett, s azt elarusítani felindult Csikszereda felé. Utközben Koszamoson is, Csikszentmártonon is kináldokott a borvizzel, de senki sem vette. Ilyformán szénához sem juthatott, úgy, hogy az éhes tehének faradtan dültek ki a járomból. Ekkor már Csikszentkirályon volt az ember. Bement a kocsnába, s hozott két deci pálinkát, betöltötte a tehének szájába, mitől ezek olyan vérszemre kaptak, hogy Csikszeredaig futva mentek, hol gazdájuk is a borvizet jó áron eladhatta és elhatározta: miszerint az alkoholelles szövetségnek soha sem lesz tagja, ha a pálinka ilyen erőt ad még az okatlan állatoknak is. (Megtörtént.)

— **Korcsmai hősködés.** Első férj: Mit? Csak az én feleségem! merné eldugni a kapukulesot! Barátom, én úr vagyok a magam házában.

Második férj: Hát azt hiszed, én nem; én ha reggel hatkor megyek is haza, akkor sem mer a feleségem kukkanni. Az kellene még csak.

Harmadik férj: Az mond semmi, én neveltem a feleségemet jól. Az nem keresi az utolsó divatot, hanem elhordja az én letett felsőkabátomat és puha kalapjaimat.

**Aki oly ujságokat vagy más iratokat olvas, melyeket vallásellenes emberek irnak, saját lelkén követ el öngyilkosságot.** *Stolz Albán.*

## TAN- ÉS NEVELÉSÜGY.

### Az osztatlan öt órás tanítás.

Egy nehéz várostromra voltam elkészülve fejtegetéseim alapelvei és bizonyítékai ellen. De Tersztyánszky kolléga falbontás helyett csupán a vakolatot igyekszik leverni itt-ott érveimről, részben meg rendözgeti, kísérleti rendszerének most már általa is észlelt hiányait.

Az osztatlan öt órás tanítás ellen legfőbb érveim volt — a *hygienikus*. Ez volt okosdódom menete: 1. *Minél hosszabb egyfolytában a szellemi, akár a testi munka, annál inkább elesigázódnak az erők, tehát annál hamarabb áll be az ember életében a munkaképtelenség.* 2. *Egy bizonyos megskazitás nélkül végzett munkában kimerült erő egyensúlyának helyreállítására soha sem elegendő akkora pihenés, mint a mekkora elegendő, ha ugyanazt a munkát ugyanannyi idő alatt, de nem egyfolytában, hanem pihenési paúzákkal megszakítva kell elvégezni, összegezve természetesen ezen pihenési paúzákat is.*

Tersztyánszky erre nem is felel, pedig ha mérközni akar, itt kellene tengelyt akasztani. Ezen alapelvek igazságot egy Tersztyánszky által is elismert szaktekintéllyel, *Kraepelinnel* igazolom. *Kraepelin* kísérletei szerint felnött embereknel fel óráig folytatott szellemi munka után egy félórás munkaszünet csak az első órában eredményez teljes szellemi pihenés; az ismételt fél órái munkaszakaszokra következő újabb félórás szünetek már nem állítják helyre a munkaerő egyensúlyát, mert a munkaképesség — dacára a közbeeső pihenési paúzáknak, rohamosan hanyatlak.

Napnál világosabb tehát, hogy higienikus szempontból annál jobb, pláne a gyermekekre nézve, minél jobban megosztjuk a munkát közbesső szünetekkel, s annál ártalmasabb, minél hosszabb ideig foglalkoztatjuk egyfolytában. Jobb tehát, ha az öt órából három délelőtre, kettőt délutánra teszük, mintha egyfolytában tartom valamennyit.

Ne feledjük, s ezt újra hangsúlyozom, hogy a státi iskolákban szentmisét is kell a tanulóknak hallgatniók. Ezzel tehát az új rendszer szerint nem is öt, hanem hat óra lenne az egyfolytában való szellemi foglalkozás. *Megtoldani a gyermek munkáját 1—2 órával, kitolni ráadásul fő étkezésének, az ebédnek idejét egy egész órával, — én ezt nem tekinthetem egyébként, mint szándékolt lassú halálnak.* Megjegyzem azt is, hogy a mostani 10 perces szünet nagyon kevés. Már a második óra után okvetlenül fel kellene emelni legalább 15 percre.

Tersztyánszky kongresszusi felolvasásában, mint mostani cikkében, azt állítja, hogy a déli 2—3 óras szünet nem eredményez semmi pihenést. Utaink itt válnak el.

Tersztyánszky a saját kísérleteinek eredményével törekszik igazolni állítását, nyomaték pedig *Griesbachot* is maga mellé sorakoztatja tanuul, mint akinek fiziologiai alapon végzett kísérletei eredményben az övével megegyeznek. Ezt a megegyezést én tagadtam.

Tersztyánszky újra hangoztatja cikkében, én meg újra tagadom. Ugyanis előttem van *Griesbach* rendszerének eredménye vonalrendszeres illusztrációban és előttem van a Tersztyánszky rendszerének eredménye is táblázatos számadatokban. Ötször-hatszor nézem, olvasom mindkettőt s ugyanazt találok most is, mint amit találtam első cikkem megírásakor. *Gries-*

bachnál a bőr érzékenysége délután 2 óra-  
kor épen olyan, mint reggel 7 órakor, a  
munka megkezdése előtt; délelőtt az öt  
órai munkában a bőr érzékenysége foko-  
zatosan csökkent, tehát a test is egyre bá-  
gyadtabb lett, de a déli 2 órai szünet a bőr  
érzékenységét egészen helyre állította, ami  
annak a jele, hogy a testi erők egyen-  
súlyba is helyre állott. És most nézzük Tersz-  
tyánszky táblázatát. Nála (B. csoport) déli 12  
órákor a gondolkozási idő 0.591 mp., dél-  
után 2 órákor pedig 0.604 mp. Tehát Tersz-  
tyánszkyknál, mivel az ő rendszerében a  
hosszabb gondolkodási idő a nagyobb elfá-  
radást jelzi, délután 2 órákor, dacára a két  
órás szünetnek, fáradtabb a gyermek, mint  
déli 12 órákor.

Ezek, kérem tenyék; itt vitának helye sincs.  
Ennélfogva vagy én nem látok jól, s felejtettem  
el az olvasást, vagy Tersztyánszky helyezkedik  
tenyékkel szemben a tagadás álláspontjára, azon  
jó hangzású, büntetőjogi axiómából kiindulva:  
*Si fecisti, nega.*

De nemcsak a Griesbach-féle fiziológiai,  
hanem a pszichológiai kísérletek is azt igazol-  
ják, hogy a déli két órás szünet is eredményez  
pihenést, helyreállítja jórészt az erők egyen-  
súlyát.

A Friedrich-féle vonalrendszeres kimuta-  
tás szerint az iskolai feladatot végző gyer-  
mek annál több hibát ejt, minél több órán  
keresztül dolgozik; az ejtett hibák száma  
fokozatosan nő, jeléül annak, hogy a szel-  
lemi erő is fokozatosan hanyatlik, de dél-  
után, előadás kezdetén a hibák száma jó-  
val kisebb, mint a délelőtti utolsó, vagy  
utolsó előtti órákban — jeléül annak, hogy  
a déli szünet jelentékeny pihenést eredmé-  
nyezett.

Tersztyánszky e két malomkő közül így  
szeretne kisiklani: „Ha a déli szünet után na-  
gyobb kifáradást találtam, mint előtte, az nem  
azért volt, mert az eljárás rossz, hanem azért,  
mert a tanuló a déli szünetben tényleg nem  
pihent.” Erre így felelek: Ha Griesbach fizio-  
lgiai és a többi, külföldi szaktekintélyek psziko-  
lgiai kísérleteiben a déli szünet jelentékeny  
pihenést mutat, csupán csak Tersztyánszky ki-  
sérlete mutatja az ellenkezőt, akkor vagy a  
Griesbach rendszere hibás, vagy a Tersztyánsz-  
kyé. Ámde a Griesbaché nem hibás, mert  
maga Tersztyánszky mondja róla — „Griesbach  
kísérleteinek alapelve helyesnek van elfogadva.”  
Ergo, — a többit mondja Tersztyánszky.

Kollégám szavai szerint azért nem lehet  
értékes a kritikám, mert nem ismerem kísérle-  
teinek berendezését s a követett eljárási módot.  
Hát igaz, hogy nem láttam készülékeit, nem ismerem  
a Hipp-féle órát. De itt van kísérletei-  
nek táblázatos eredménye. Ez minden fizikai  
készüléknel szebben beszél. Először — nem  
egyezik Griesbach eredményeivel, másodsor  
— ellenmond önmagának, mert két, egymással  
homlokegyenest ellenkező eredményt mutat. Már  
pedig az ilyen kísérlet önmagának a legjobb  
kritikája.

Tersztyánszky ez ellen így védekezik: „Ki-  
sérleteim alapján konstatáltam, hogy vannak  
tanulók, kiknél a tanulás kimutatható kifá-  
radást idézett elő, de találtam olyanokat is,  
akikre a délelőtti tanítás fárasztó hatással  
nem volt. Ebben mi van hihetetlen?” Meg-

mondom én mindjárt. Lehet-e, hogy egy gyer-  
mek, aki ha nem is figyel, csupán csak ül egy  
helyen, — 5 órai ülés után is olyan pihent le-  
gyen, mint az ülés kezdetén? Nő ezt még a  
Cenk alatti diákokról se hisszük el. De kedves  
kolléga úr, az ön kísérlete még fennebi szavai-  
nál is többet mond. Táblázatos kimutatása nem  
csak azt mondja, hogy az öt órai tanítás nem  
volt fárasztó hatású, hanem azt, hogy pláne  
pihentető hatással volt a gyermekekre.

Hiszen a) csoportjánál a gondolkozási idő  
reggel 8 órákor. 0.585 mp., délután 2 órákor  
pedig 0.546 mp. Ebből az ön rendszerre szerint  
csak egy következik, — az, hogy öt órai munka  
után a gyermek pihentebb volt, mint reggel 8  
órákor.

Itt kedves kolléga úr, vagy önben van a  
hiba, vagy rendszerében. Önben — nincs, ezt  
látom szorgalmas kutatásaiból; tehát csak rend-  
szerében lehet, ezt mutatják az eredmények.  
Aztán mentegető soraiban most úgy tünteti föl  
a dolgot, mintha ez aki nem fáradó típusához  
csak olyan kivétel volna. Pedig emlékezzék  
jól vissza, — kongresszusi felolvasásában ezen  
típushoz méltóztatott sorozni „az egészséges  
és jó tehetségu fiukat, továbbá a lusta és  
játékos diákokat; a kifáradók típusához  
pedig a szorgalmasokat. De nekem úgy rém-  
lit, hogy az előbbi típus szolgáltatja mindenütt  
az osztály tanulóinak (főleg az első típusnak  
második alesoportja) többségét, talán még Bras-  
sóban is.

Most már mondja meg négy szem közt,  
úgy bizalmasan, hogy lehet-e helyes az olyan  
kísérletezési rendszer, melyből két, egymással  
ellentétes eredmény származik?

Amit tévedésül szememre lobbant, hogy  
az ön kísérletezésénél a tanuló nem két kéz-  
zel, hanem csak eggyel nyomja meg felváltva  
a billentyűket, ez annyira mellékes dolog, hogy  
akár az egy kéz is elmaradhat. Mert itt nem  
az egy vagy két kéz szerepéből származik a  
hiba, hanem rendszerének helytelenségéből.  
Cikkeimben rá is mutattam rendszerének ere-  
deti hibára, s ön mégis vonakodik keresztvív  
alá adni gyermekét.

Engedje meg, hogy még egyszer rámutas-  
sak rendszerre gyengéire.

Minden szellemi munkának feltétele — a  
figyelem, vagyis az öntudatnak irányítása egy  
tárgyra, annak mesterséges szűkítése. De so-  
káig folytatott szellemi munkánál a figyelem  
sokáig fenn nem tartható, mert beáll az elfá-  
radás, ép úgy, mint érzékeink feszült tevékeny-  
ségénél a tompulás. Állítsuk most e szellemi  
munkafolyamat egyes részeit oksági kaposo-  
latba.

Egészen bizonyos a következő oksági fű-  
gés: Minél hosszabb a munka, annál fárad-  
tabb lesz a szellemi erő; minél fáradtabb  
a szellem, annál lankadtabb lesz a figyelem  
és végül: minél lankadtabb a figyelem, an-  
nál gyengébb a munka sikere, azaz annál  
több lesz a hiba. Ha ezen folyamat egyes ré-  
szének szerves, oksági kapcsolódása megmar-  
rad, akkor vissza felé is lehet következtet-  
etni, vagyis az ejtett hibák számából báb-  
ran lehet következtetni a figyelem fokára,  
a figyelem fokából pedig a szellemi elfá-  
radásra. Ez a pszichológiai kísérletezés alapja.  
De ezen alapon a számítás csak akkor meg-  
bizható, ha munka közben a kísérletezett

egyen figyelmére a tárgy iránti benső ér-  
dekltségén kívül nem engedünk hatni más  
idegen tényezőt, mert csak így tartható fenn  
a szerves kapcsolatot az elfáradás, mint ok és  
figyelem lankadása, mint okozat között.  
Mihelyt a munka folyamán közbelép egy  
idegen, vagy mesterséges, kívülről jövő  
figyelemgerjesztő tényező, a lankadt figye-  
lem hirtelen új erőre kap, következőleg a  
hibák számát is apaszthatom, de azért a  
szellemi erő elfáradása még fokozottabb  
mértékben nagyobodik; s akkor lehetet-  
len a helyes visszakövetkeztetés; mert ki-  
kapcsolódás történt az oksági rendben a  
figyelem és az elfáradás között. Ilyen zök-  
kenést okoz minden újabb tárgyra való terelése  
a figyelemnek, pláne egy játékszerű dologra.  
Meg kell tehát maradni ugyanazon munkakör-  
ben, hogy a figyelem lankadásának törvényszerű  
folyamatát még egy újabb tárgy iránti benső  
érdekltségnek ingere se zavarja meg. Ezt ok-  
vetlenül be kell látnia Tersztyánszkyknak is, ha  
okát akarja látni számítása abszurd eredmé-  
nyeinek.

Fejtegetéseimnek ezt a részét egyetlen  
pszichológiai kísérletet sem hagyhatja figyel-  
men kívül. A fiziológiai kísérletezéseknél  
már szabad a vizsgálódást folytatni különféle  
tárgyak után is, mert itt nem a figyelmet, te-  
hát nem szellemi dolgot mérünk, hanem testit,  
fiziológiai, azaz Griesbach rendszerében — a  
bőr érzékenységét. Ezért a fiziológiai kísér-  
letezések eredményei mindig megbízhatóbbak,  
mint a lélektani kísérletek, mert a bőr ér-  
kenységének fogvása vagy eszökkenése ide-  
gen ráhatások következtében nem fog oly  
szeszélyesen hullámlani, mint a figyelem,  
hanem megtartja a lehetőségig növekedésének  
vagy hanyatlásának törvényszerűségét.

S valóban, hogy visszatérjek az előbbi  
pontra, logikusan csak a számtani feladatokban  
ejtett hibák számából következtethetünk arra,  
hogy mennyire fáradt ki a gyermek az első,  
vagy második számtani órán, nem pedig abból,  
hogy mily gyorsan tud megütni felváltva két  
billentyűt adott jelszóra a jobb kezével.

Tersztyánszky tiltakozik az ellen, hogy ő  
a figyelmet akarta volna lemérni, mert a fi-  
gyelmet nem lehet mérni literekben, méte-  
rekben. Hát kérem, ez szóforgatás. Ezt, hogy  
— lemérem a figyelem lankadási fokát —  
rövidítve így is mondhatom: lemérem a figye-  
met. Ezen Szinyei fenn nem akad, de már a  
lázzról és a tüdőbacillusról szóló szillogizmust  
lehet forgatni jobbra is, balra is, — betegségé-  
ből a Böhm logikája sem gyógyítja ki.

Igen is a figyelmet kellett volna Tersz-  
tyánszkyknak lemérnie, csakhogy erre nem alkal-  
mas az ő rendszere, mert a fennebbi októl el-  
tekintve — a billentyűk gyors ütésére a gyer-  
mekeket nem valami belső, közös érdekltség  
készteti, hanem egyiket a játék ingere, másikat  
az érzékenyebb lelküket, harmadikat a verseny-  
zésre hajló ambíció, negyediket a fegyelmez-  
tebb nevelés, szóval a figyelemkeltésnek hete-  
rogen és különböző hatású tényezői.

Tersztyánszky kísérletét a fiziológiai, én  
meg eddigi nyilatkozatai után — inkább a pszi-  
chológiai módszerek közé számítom. Mert ha  
valaki egy egyszerű hang vagy fény észrevételét  
jelzi kézmozdulattal, már ez is szellemi funkció.  
Hogy ne volna akkor szellemi az, amikor jobb

## ELSŐ SZENT ÁLDÓZÁSI EMLÉKKÉPEK, valamint mindennemű szent képecskék

legnagyobb választékban, különféle alakban és a legszebb kivételben, magyar, német vagy tot szöveggel a legjutányosabb árban kaphatók Czúarovits-Gusztáv könyvkereskedésében Esztergomban. — Mutatvány-képek és árjegyzékek ingyen és bérmentve. —

és *bal* vezényszavakra felváltva két billentyűt kell valakinek megnyomnia! Ez kombinált művelet lévén, okvetlenül szellemi hatásokra támaszkodik. A fiziológiai módszereknél még nagyobb a lehetetlensége annak, hogy ugyanazon feltételek között, ugyanazon számítási alaplól két ellentétes eredmény származzék.

Több neves orvossal konferáltam cikkeim megjelenése óta és egy fővárosi tanárral is. Az orvosok mind az osztatlan öt órás rendszer ellen vannak, a fővárosi tanár pedig bevallotta, hogy Budapesten a delelőtti folytonos tanítás nem a gyermekek javáért történik, hanem a felnőttek társadalmi életének berendezése miatt.

Még csak egyet! Midőn főhatóságunk informálásáról és 2000 ifjú testi-lelki épességéről van szó, ne fogódzkodjunk betűkbe és szavakba, hanem tényekbe és igazságokba.

*Fejér Gerő dr.*

## CSARNOK.

### † Szamosi János.

1840. ápr. 18. — 1909. ápr. 27.

A katolikus és a tudományos világot súlyos vesztesség érte. Ismét kevesebb lett azoknak száma, kik tudományos hirnevük mellett sem szegyenlik megvallani keresztény katolikus voltukat. Ebből az erős, jellemes fajtából való volt Szamosi János. Közel ötven évig volt fáradhatlan, szorgos művelője a tudománynak, de emelett soha egy talpalatnyit nem engedett katolikus meggyőződéséből. Pedig ez nagy szó a mai anyagiasan gondolkozó világban, hol a vallást tudomány ellenlábásának, a hitet akadályának, megölőjének vallják, sőt talán — tartják is. Élő példa kell ilyeneknek, mely megcáfolja őket, nem szóval, — mert a szó hat is, nem is — de tettel. A tettel való bátor hitmegvallásnak volt embere, példányképe Szamosi János, a tudós.

Erdélyi ember volt, Kolozsvárt ringott bölcsője s ez a föld zárja most kebelébe. Még mint fiatal gyermek került a kolozsvári róm. kath. főgimnáziumba, s itt akadt mentorára, segítőjére a néhány év előtt megboldogult Horváth Pius piarista tanár személyében. Ez istápolta, vezette, gyámolította őt, s oltá szívébe kitörülhetetlenül az Egyház s a haza iránt való szeretetet. Egyetemi éveit Bécsben töltötte, s onnan került huszonegy éves korában a budapesti II. kerületi egyetemi főgimnáziumhoz, melynek tanári kara akkortájt az ország legjelesebb tanerőiből állott. A fiatal ember tudománya nem kerülte ki az intéző körök figyelmét, s miután már 1870-ben megszerezte a budapesti egyetemen a magántanári képesítést, a harminckett éves, élte virágjában levő férfit az ujjonnan megalakult kolozsvári egyetemhez nevezték ki rendes tanárnak. Itt fejtette ki tulajdonképpen nagyarányú munkásságát, mind a katedrán, mind pedig a tudományos irodalom terén. Egymás után jelentek meg tudományos munkái. Latin és görög nyelvtanát még most is használják, mert a legjobbak közül valók. Önálló dolgozatokat irt Demosthenesről, a női jellemről Sophokles tragédiáiban, szemelvényeket adott ki a görög remekírókból, Platon műveiből; ugyanennek Kritonját és Apológiáját, később egész Platont jegyzetekkel is ellátta. De nemcsak a classica philológiát művelte szakavatott kézzel, hanem kiterjesztette munkásságát más tudományos terre is. Így megírta az ausztriai egyetemeknek tíz év alatt való haladását, s összevetette az osztrák egyetemek fejlődését a magyarországiakkal. Mint a tanárképző igazga-

tója, s az Országos Tanárvizsgáló Bizottságnak husz éven át volt elnöke, kiváló gondot fordított a tanárképzésre, s ez meg is látszik műveiből, melyek „A középiskolai tanárok képzéséről” és a „Felső oktatásügy Magyarországon” cím alatt jelentek meg. E művei Szamosit mint a tudomány lelkes, szakavatott munkását mutatják be. Erdemeinek elismerése nem is maradt el, mert a király az udvari tanácsosi méltósággal tüntette ki.

Munkásságának e képe azonban igen egyoldalú volna, ha őt csak mint tudóst jellemeznék. Tanár is volt ő, még pedig a legjavából. Tanítványai rajongtak érte, s ha valamikor szó esett róla, csak úgy nevezték: „a jó öreg Szamosi bácsi.” Nem üres dicsőítő jelzőként szerepelt e pár szó, hanem következménye volt a becsületes munkásságban töltött életnek, megtisztelése a tanítványait mindenkor igazán szerető jó öreg tanárnak. Együtt örvendtek ők vele, ha mosoly rebent el derűs ajakáról, s most tanítványai együtt szomorkodnak nem váratlan, de mégis reájuk nézve oly szomorúan lesújtó halálán. Sokáig nélkülözik majd az egyetem falai jóságos alakját s nem egy tanítványa siratja meg a szeretett professzort.

Sokat veszít vele a tudományos világ, de halálát jobban fájlathatja a katolicizmus, melynek mindenkor hű bajnoka volt, melynek eszméiért nem titokban, hanem mindig nyílt síksakkal küzdött. Ahol csak a katolicizmus eszméiről volt szó, ott becsülettel kivette a részét. Élénken emlékszem még két felolvasására, midőn egyikben a régi keresztény ünnepekről, azoknak a jelentőségéről szólt, a másikban meg a katakombákról tartott előadást. Hogy fellobbant akkor szeme, mily lelkesedés sugárzott ki akkor egész valójából! Meghajlott, görnyedt termete akkor kiegyenesedett, s beszélt, beszélt a régi katolicizmusról, arról a világról mely földöntúli hőseket, vértanukat termelt, mely a gyengéd gyermekeknek megacélozta idegeit, felelmet nem ismerő szentekké avatta őket s mely régi világ kiáltó ellentétben áll a mai lanyha, közönyös felfogással. Bizony, ha pár száz Szamosi-féle emberünk volna, felvirágoznék a régen letűnt erős kor s virágos kert lenne megint Pannónia.

S ez az erős, bátran jellemes ember nem tagadta soha magát, hanem elvéhez hű maradt a sirig. Ő nem találta méltatlannak magához, hogy az Úr templomában, hol az ifjak álltak,

vagy ültek, ő az öreg beteges ember letérdeljen Isten színe előtt. Még két kéttel halála előtt ott lehetett őt látni a piaristák templomában összekulcsolt kezekkel, lehajtott fővel, elmerülve a nagypénteki megváltás fonséges gondolatába. S ez a templomba vezető út volt utolsó útja. Mintha az isteni Gondviselés éppen nagypénteken rakta volna reá a keresztet, hogy lekébben teljesen tisztává alakulva minél előbb elérhesse az égi hazát. S ő megnyugodva az isteni akaratban, alázattal hordozta keresztjét, türe a szenvedést, felvette az utolsó kenet szentségét a Püspök úr önagyméltóságától s egyesülve Megváltójával hajtotta örök nyugalomra fejét. Még ekkor is leküzdötte erős lelke a fájdalomt s bár napjai meg voltak számlálva, buzgósága most sem hanyatlott, az Oltáriszentség vételekor hő ima közben zárta magába az örök szeretetet.

Ilyen ember volt Szamosi János. Egy ideálisan erkölcsös jellem, ki mint tudós megmutatta, mi a meggyőződéses vallásosság, s milyennek kell lennie a hívő katolikusnak. Ő már bevégezte e földön pályafutását, hivatása a mi világunkon megszűnt. Mi pedig, a kath. Egyház gyermekei, kérjük a Mindenhatót, ha elszólította is őt körünkből, küldjön őhozzá hasonló munkásokat szőlőjébe. Emléket azonban zárjuk szívünkbe, legyen életünknek útmutató szövétnéke, a küzdelemben példakép. Áldott lesz emléke, áldás lebegjen sirja felett, lelke pedig térjen mielőbb Úrához, kinek igazságaért oly hősi lélekkel élt, küzdött szeretetből. Nyugodjék békében, az Úr világozsága fényeskedjék néki.

*Pusch Ödön.*

#### Szerkesztői üzenetek.

L. G. Megjöttöm. Köszönöm, hogy felkeresett. — A hír beküldésnél fő a gyorsaság és a rövidség. Így tettem a jelenben is.

Kolozsvár. Bár mindenütt oly készséges tudósítóm volna.

Kézdivásárhely. Nagyon örültem az igenlő válasznak — minél gyakrabban. Hetenkint.

Csik-somlyó. Jóvá száma maradt.

Bereck. A kis cikket elnyelte a papirkosár — ez egyszer.

**Támogassuk szívvel-lélekkel, vagyis tolla és pénzünkkel az egyházme-gyénk érdekeit szolgáló ezen egyet-len lapunkat.**

ALAPÍTTATOTT 1848-BAN.

ALAPÍTTATOTT 1848-BAN.

## Meltzer Gusztáv

viaszgyertya, szappangyára NAGYSZEBENBEN.

Ajánlja elismert legjobb temp-lomi gyertyáit minden kívánt nagyságban viaszból, stearin-ból és ceresinből.

Számos elismerő levéllel rendelkezik.

Kedvező fizetési feltételek.

**Bérmálási lapok,**  
**Bérmáltak anyakönyve,**

A bérmálás szent-ségének szertartása s minden más egyházi hivatalos nyomtatvá-nyok nagy készletben kaphatók:

**PAPP GYÖRGY**  
könyvnyomdájában  
Gyulafehérvárt.

# Papp György könyvnyomdája Gyulafehérvár

**Legujabb könyvnyomda Alsófehérvármegyében.**

**Szállítója és nyomtatója:**

a Nagyméltóságú és főtisztelendő erdélyi püspöki hivatalnak, a gyulafehérvári ev. ref. esperesi hivatalnak, az Erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulatnak, a Gyulafehérvári róm. kath. főgimnáziumnak, a Gyulafehérvári kir. törvénytársaságnak és kir. ügyészségnek, Gyulafehérvár sz. kir. város tanácsának, a Gyulafehérvári takarékpénztár részvénytársaságnak, a Gyulafehérvári népbank részvénytársaságnak, a Gyulafehérvári „Julia“ takarékpénztár részvénytársaságnak, a Gyulafehérvári püspöki elemi és polgári leányiskolának, a Gyulafehérvári állami elemi és Gyulafehérvári iparos és kereskedő tanoncziskolának, a Gyulafehérvári kir. közjegyzői hivatalnak, az összes ügyvédi irodáknak, a gyulafehérvári és vidéki nagyobb kereskedő cégeknek, a Gyulafehérvári „Johanna“ gőzmalomnak, a Zalatnai állami kőfaragó és kőcsiszoló ipari szakiskolának, a Zalatnai takarékpénztár részvénytársaságnak stb. és az erdélyrészi róm. kath. lelkészi hivatalok egy nagyobb részének.

♣♣♣♣♣ **Állandó kiadványai** ♣♣♣♣♣

## KÖZMŰVELŐDÉS

Politikai, társadalmi, rk. vallásirodalmi és szépirodalmi hetilap.

Az erd. róm. kath. Irodalmi Társulat tulajdonában.

XXX-ik évfolyam.

## Gyulafehérvári Hirlap

Politikai, társadalmi, szépirodalmi és közgazdasági hetilap.

Saját tulajdonában.

XXVI. évfolyam.

## Erdélyi Oltáregyes. Lap

Az oltáregyesületek hivatalos közlönye. V. évfolyam

Megjelenik füzet alakban havonként egyszer két nyomtatott iv terjedelemben.

Előfizetési ára egész évre 2 korona.

E nyomdában jelentek meg továbbá és kaphatók a következő művek:

# PÜSPÖKMEGYEI ZSINAT.

Irta: Forster János, szentszéki tanácsos.

Háromszáztizenkét sűrűn nyomtatott oldalon tájékoztat ezen, az olvasó külön észrevételeinek feljegyzésére szolgáló margóval ellátott vaskos füzet a megyei zsinat megtartásának módjáról és szükséges előkészületeiről, az erdélyi speciális viszonyok tekintetbe vételével, a következő tartalom-jegyzék szerinti sorrendben: Előszó. — A zsinatról általában. — Megyei zsinat Erdélyben 1822-ik évben. — A kolozsvári 1848. évi zsinat. (?) — A megyei zsinat előkészítése, — összehívása, — helye és ideje, — tagjai, — hatásköre, — tisztviselői. — A zsinati ügymenet leírása. — A zsinat tárgyalási anyagáról. — A hitbizományok hirdetése. — A prédikálás, hitoktatás. — A szentségek. — A keresztség. — A bérmálás. — Az Eucharistia. — A bűnbánat. — Az utolsó kenet. — Az egyházi rend. — A házasság. — A papság tökéletes élete. — A testületi tisztesség. — A pap háztája. — Testületi szellem. — A zsinat egyéb teendői. — A szerzetesek ügye. — A hívő nép erkölcsi nevelése. — A hivatalos ügykezelés. — Az egyházi bíráskodás. — Zárószó.

**A füzet ára 2 korona. Bérmentes küldéssel 2 kor. 20 fillér.**

## Intencios könyv.

(Libe intentionum.)

A szentmisék naponkénti folytatólagos végzésének kimutatására szolgáló rovatos könyv akár egyes áldozároknak, ad personam, akár nagyobb egyházak vagy szerzetesintézetek sekrestyeigazgatói számára.

Ára 1 kor. 60 fillér, portómentes küldéssel 2 korona.

## Az élet értéke és jelentősége.

Bilczewski József lembergi püspök körlevele a középiskolai tanulókhöz. Ford. Szporni János, főgimn. tanár.

Ára 20 fillér.

## A gyermekek házi neveléséről.

Irta: Bálinth György.

Ára 10 fillér.

**Papi nyugdíj könyvecske. Ára 20 fillér.**

**Lelkészi hivatali nyomtatványok, püspöki, esperesi, lelkészi címmel nyomtatott levélpapírok, levélborítékok stb. stb. nagyraktára.**